

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА

Доступ до документів для осіб, постраждалих внаслідок конфлікту

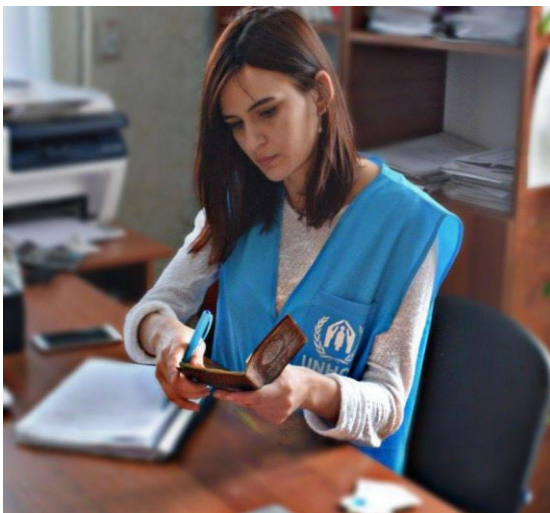
Для того, щоб мати **визнану правосуб'єктність** та здійснювати свої права людини, людям треба мати доступ до документів, що посвідчують особу. В Україні, як і в багатьох інших країнах, **документ, що посвідчує особу**, необхідний для реалізації багатьох прав, як-то прав на медичне обслуговування, освіту та голосування на виборах. Людям потрібні ці документи, щоб мати змогу керувати потягом, відкрити банківський рахунок, подорожувати за кордон або одружуватися. Враховуючи важливість документів, що посвідчують особу, **Цілями сталого розвитку (№16.9)** передбачено, що до 2030 року **держави мають забезпечити наявність у всіх людей законних посвідчень особи**, включаючи свідоцтва про народження.

Конфлікт відкинув назад прогрес України щодо реалізації цієї цілі. **Особи, постраждалі внаслідок конфлікту на сході та окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь** (далі – «Крим»), стикаються з додатковими проблемами під час отримання документів, що посвідчують особу українського зразка (**внутрішніх та закордонних паспортів**). Ця інформаційна довідка роз'яснює ці складності та надає деякі рекомендації, що допоможуть цим особам отримувати документи, що посвідчують особу та здійснювати свої права людини, а також підтримають Україну у її просуванні на шляху досягнення Цілей сталого розвитку.

«Кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності. З метою забезпечення цього права для внутрішньо переміщених осіб відповідні органи влади видають їм всі документи, необхідні для користування та реалізації їх законних прав, такі як паспорти, посвідчення особи, свідоцтва про народження та свідоцтва про шлюб. Зокрема, органи влади сприяють у видачі нових документів або заміні документів, загублених під час переміщення, без висування будь-яких необґрунтованих умов, таких як вимога повернення на місце постійного проживання для отримання цих або інших необхідних документів.»

Принцип 20 Керівних принципів з питань внутрішнього переміщення

1. Основне питання, що викликає занепокоєння:

Співробітниця партнерської організації УВКБ ООН «Десяте квітня» під час надання консультації щодо паспорту у формі книжечки.

Порівняно з іншими громадянами України, **внутрішньо переміщені особи, мешканці непідконтрольних Уряду територій (НКТ) у Донецькій та Луганській областях та мешканці Криму** стикаються з додатковими вимогами та **перепонами** під час отримання чи відновлення документів, що посвідчують особу¹. Коли ці особи відновлюють свої **паспорти у формі книжечки (зразка 1994 року)** або обмінюють їх на **нові пластикові паспорти у вигляді картки**, вони зобов'язані пройти додаткову перевірку своїх даних, що містяться у доступних електронних реєстрах або паперових архівах. Оскільки ці архіви недоступні в областях, що зараз перебувають поза урядовим контролем, це ускладнює процес перевірки даних та підтвердження особи. Процедури перевірки є тривалими, обтяжуючими та фінансово затратними для населення, постраждалого внаслідок конфлікту. В деяких випадках, перевірка не підтверджує особу, залишаючи її без документів, що підтверджують особу.

2. Загальні правила видачі паспортів

В Україні є два типи чинних паспортів: **паспорти у формі книжечки** (затверджені у 1994 році) та **паспорти у формі картки** (далі – «пластикові картки») (введені з 2016 року). Важлива різниця між ними полягає у тому, що **пластикові картки не відображає інформацію щодо реєстрації місця проживання особи** (правонаступниці прописки у Радянському Союзі). Замість цього, ця інформація записана на **чіпі у самій картці** і може бути прочитана за допомогою спеціального пристрою, відсутнього у багатьох установах. У паспорті у формі книжечки ставиться **штамп про реєстрацію** місця проживання на одну з його сторінок. В Україні **реєстрація місця проживання** особи визначає місце, де особа може здійснювати деякі права, як-то **доступ до банківських і державних послуг та виборчі права**. Якщо особи мають пластикові картки і хочуть підтвердити своє місце реєстрації в установах, що не мають пристроїв для зчитування картки, вони мають отримати **спеціальну довідку про реєстрацію місця проживання особи у центрах надання адміністративних послуг** (також відомі як ЦНАПи).

По досягненню **14 років**, всі громадяни України зобов'язані отримати **пластикову картку**, що має бути поновлена по досягненню 18 років і потім оновлюватися кожні десять років. Особа, яка має паспорт у формі книжечки, може добровільно замінити його на пластикову картку у будь-який час. Особа, яка не хоче міняти паспорт у формі книжечки на пластикову картку, має поміняти свою **фотокартку у паспорті** у формі книжечки протягом одного місяця по досягненню 25 чи 45 років. У разі недотримання цього терміну, паспорт вважатиметься недейсним. **Недійсні паспорти не можуть бути поновлені** шляхом заміни фотокартки, вони підлягають обов'язковій заміні на пластикову картку. До того ж, якщо паспорт у формі книжечки було втрачено, викрадено або пошкоджено, він також не підлягає відновленню і має бути обов'язково замінений на пластикову картку.

Під час відновлення паспорта у формі книжечки громадянину України, **Державна міграційна служба** (далі – «ДМС») перевіряє інформацію, що міститься у цьому документі шляхом її співставлення з іншими даними, наявними в електронних або паперових архівах **Єдиного державного демографічного реєстру**, в якому міститься інформація про первинну видачу паспорта у формі книжечки та інших документів, що посвідчують особу, наприклад, закордонного паспорта. **Діти, які отримують пластикову картку вперше**, зобов'язані надати свої свідоцтва про народження та документи, що підтверджують громадянство одного чи обох батьків (для того, щоб пересвідчитися, що дитина має право на громадянство України). Загалом, ДМС видає пластикові картки дітям, які отримують свої перші документи, що посвідчують особу, а паспорт у формі книжечки видається виключно на підставі рішення суду.

Протягом останніх років Україна спростила доступ до документів. Громадяни України можуть звертатися за своїми паспортами не тільки до ДМС, а й до ЦНАПів, що дозволяє їм отримати декілька послуг в одному вікні.

3. Складності доступу до документів, з якими стикаються особи, постраждалі внаслідок конфлікту

3.1. Складності доступу до документів, з якими стикаються особи, постраждалі внаслідок конфлікту

Порівняно з іншими громадянами України, **ВПО та мешканці НКТ/Криму** стикаються з численними додатковими вимогами та перепонами під час отримання чи відновлення документів, що посвідчують особу. Ці процедури є комплексними, вони різняться у різних областях і навіть у різних підрозділах. Різні правила застосовуються в залежності від того, чи зареєстрована особа як ВПО, чи вона з НКТ або Криму, чи є вона дитиною або дорослим.

Ці процедури не враховують **специфічні потреби та обмеження, з якими стикаються особи, постраждалі внаслідок конфлікту** і які вимагають специфічних рішень. Недоцільно вважати судовий розгляд ефективною альтернативою спрощеним адміністративним процедурам, оскільки судовий розгляд займає більше часу. Відповідно до інформації,

«Моя довідка ВПО багато чого ускладнила, коли я зверталася за отриманням закордонного біометричного паспорта. Я отримала його лише з третьої спроби. В ДМС мене попросили надати декілька додаткових документів, як-то довідку про зміну моєї виборчої адреси, моє свідоцтво про народження, навіть документи від мого роботодавця. ВПО стикаються з абсолютно різними умовами порівняно з іншими українцями – настільки тяжкими, наскільки це можливо.»

Інтегрована жінка з числа ВПО з Тореза, яка проживає в Києві

отриманої УВКБ ООН під час спілкування з особами, які не мають документів, що посвідчують особу, швидкість є основною вимогою. Люди не можуть собі дозволити чекати на свої документи тижнями та місяцями.

Для деяких ВПО та мешканців НКТ/Криму важливо мати паспорт у формі книжечки, у якому чітко зазначено реєстрацію їхнього місця проживання. Штамп про реєстрацію місця проживання підтверджує місце їхнього походження, коли вони [перетинають лінію розмежування/адміністративний кордон](#). Він зберігає їхні [зв'язки з домітками та майном в НКТ/Криму](#), а також може виступати [доказом під час подання заяв на отримання компенсації](#) за майно, пошкоджене або зруйноване під час бойових дій.

Паспорт у формі книжечки є [єдиним реальним доказом реєстрації місця проживання на НКТ або у Криму](#). Якщо особа з НКТ чи Криму отримує пластикову картку, ДМС вимагатиме підтвердження реєстрації місця проживання. У багатьох ситуаціях відсутність доступу до архівів, що залишилися на НКТ або в Криму унеможлиблює підтвердження реєстрації місця проживання. Відповідно підрозділи ДМС можуть видати пластикову картку, відмовившись при цьому вносити до неї інформацію про реєстрацію місця проживання особи. Це може [негативно вплинути на збереження зв'язків особи з НКТ/Кримом](#), водночас ускладнюючи цій особі [доступ до державних послуг](#), прив'язаних до зареєстрованого місця проживання на підконтрольних Уряду територіях (КТ). Офіційно ці особи є бездомними.

Законодавство України обмежує перелік місцевостей, де особи можуть звертатися за отриманням документів, що посвідчують особу. [Мешканці Донецької та Луганської НКТ](#) можуть отримати цю послугу виключно у [територіальних підрозділах ДМС в Донецькій та Луганській КТ](#). Це означає, що якщо мешканка НКТ має родичів у Києві, вона не може відновити свій паспорт під час перебування там зі своєю сім'єю. Замість цього, вона має їхати до Донецької чи Луганської КТ, де вона може бути змушена платити за перебування в готелі або квартирі протягом часу, необхідного для відновлення її документів. Зареєстровані ВПО можуть звертатися за послугами з документування у місці їхнього фактичного проживання, зазначеного у їхніх довідках про реєстрацію в якості ВПО. На противагу цьому, [мешканцям Криму](#) дозволено отримувати документи, що посвідчують особу у будь-яких підрозділах ДМС у будь-якій частині України. Причини такого диференційованого підходу залишаються незрозумілими.

Більшість осіб, які мають реєстрацію місця проживання на НКТ чи в Криму і які звертаються за отриманням чи поновленням документів, що посвідчують особу, стикаються з [труднощами перевірки своїх чинних або втрачених паспортів](#). За звичайних обставин, ДМС буде перевіряти їх за своїм електронним реєстром та паперовими архівами. Тим не менш, для ДМС складно перевірити дані, що стосуються осіб, які проживають на НКТ або в Криму, оскільки на момент початку конфлікту оцифрування архівів було неповним і багато паперових архівів не було переведено на КТ.

Якщо паспорт у формі книжечки втрачено чи пошкоджено або його термін дії сплив, ДМС проводить додаткові дії з метою перевірки особи. Навіть якщо підстави для їх проведення можуть бути легітимними, на практиці [процедура перевірки може займати тривалий час](#). У підрозділах ДМС є багато різних підходів до процедури підтвердження особи. Тривалі процедури покладають суттєве фінансове та фізичне навантаження на мешканців НКТ та Криму.

Ці додаткові процедури ідентифікації вимагають від [заявника/заявниці надати додаткові документи, що підтверджують особу](#), бажано ті, що містять нещодавно зроблену фотокартку. Нормативно-правова база не визначає перелік цих документів, що надає підрозділам ДМС суттєві дискреційні повноваження щодо прийняття рішень, які документи вимагати і що становить прийнятний стандарт доведення. ДМС може запитувати інформацію про особу в інших державних органах. Якщо цієї інформації недостатньо, ДМС вимагає від заявника/заявниці привести свідків (родичів чи сусідів, які можуть підтвердити його/її особу)¹. Чинними нормами не визначено кількість свідків, необхідних для підтвердження особи. Більшість підрозділів ДМС вимагає привести до трьох свідків. Практика є неоднорідною.²

¹ Пункт 43 Постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 р. № 302 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недейсним та знищення паспорта громадянина України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2015-%D0%BF>

² З січня 2019 року, підрозділи ДМС в Донецькій області дозволяють підтвердження особи двома свідками замість трьох під час видачі пластикової картки дитині віком 14 років.

Основними факторами, що ускладнюють доступ до паспортів особам з реєстрацією місця проживання на НКТ або в Криму, є:

- Неможливість надати документ(и) з **нещодавно зробленою фотокарткою** та/або документ(и), що підтверджують сімейні зв'язки;
- Складності у визначенні **свідків з числа родини чи сусідів** та у організації їх подорожі на КТ;
- Складності у **перетині лінії розмежування щонайменше двічі** через декілька контрольних пунктів в'їзду-виїзду особами, які не мають дійсних документів, що посвідчують особу;
- **Додаткові процедури ідентифікації** можуть тривати місяцями, що перешкоджає людям займатися процесом отримання документів в першу чергу;
- Значне **фінансове навантаження**, що включає в себе транспортні витрати та витрати на оренду житла на період здійснення процедур ідентифікації для себе, а у випадку необхідності надання свідків – покриття витрат на їх подорож та проживання;
- Особа, яка звертається за **заміною паспорту у формі книжечки на пластикову картку**, може залишитися без жодних документів, що посвідчують особу³, що, відповідно, може унеможливити перетин нею контрольних пунктів в'їзду-виїзду та її доступ до державних послуг;
- У найбільш складних випадках, коли ДМС не може ідентифікувати особу, вона відмовляється видати документ, що підтверджує особу. В таких ситуаціях особі повідомляють про **необхідність звернення до суду з метою встановлення факту підтвердження особи** та отримати рішення, що зобов'язує ДМС видати документ, що підтверджує особу. Водночас, судові процедури є тривалими та обтяжуючими. Вони часто вимагають отримання правової допомоги у складанні та поданні позову, а також представництва під час судового розгляду. Безкоштовна правова допомога недоступна для осіб, які не мають документів. Відповідно, люди можуть опинитися у замкненому колі, коли вони потребують значних ресурсів та часу для отримання документу, що надасть їм можливість здійснювати свої права. Вони лишаються невидимими.

З аналогічних причин особи, постраждалі внаслідок конфлікту, можуть стикатися із перепонами під час **отримання закордонного біометричного паспорту**. Згідно зі звітами партнерів УВКБ ООН⁴, відповідна практика підрозділів ДМС є дуже різною по всій країні. В деяких підрозділах ДМС особам, які мають чинні паспорти у формі книжечки з реєстрацією місця проживання на НКТ чи в Криму, кажуть, що вони мають спочатку звернутися за отриманням пластикової картки і лише потім – за закордонним біометричним паспортом. В інших підрозділах таким особам кажуть, що вони мають отримати довідку ВПО перед тим, як звертатися за закордонним біометричним паспортом. Деякі підрозділи ДМС відмовляються видавати закордонні біометричні паспорти ВПО, натомість перенаправляючи їх до ЦНАПів, які стягують додаткові кошти. Більш того, деякі ЦНАПи усно відмовляють у прийомі заяв на отримання закордонних біометричних паспортів від осіб з реєстрацією місця проживання на НКТ або в Криму. Ці невідповідності призводять до розгубленості та розчарування, ускладнюють здійснення подорожей за кордон особами, постраждалими внаслідок конфлікту.

Мешканці НКТ/Криму можуть мати додаткові складності щодо постановки у чергу для отримання послуг. **ДМС має онлайн-чергу**, підтвердження реєстрації в якій надсилається текстовим повідомленням (смс). На НКТ та в Криму, де **не працюють українські мобільні оператори**, люди не можуть отримати підтвердження свого місця у черзі. Вони можуть стати у фізичну чергу без попередньої реєстрації, проте час очікування може бути значно довшим, більшим, ніж один день.

3.2. Діти, які мешкають на НКТ чи в Криму

Діти, які мешкають на НКТ чи в Криму, стикаються зі специфічними проблемами.

Під час звернення за своєю **першою пластиковою карткою в 14 років**, діти мають показати своє свідоцтво про народження, оригінал(и) паспорту(ів) одного/обох батьків (з метою підтвердження громадянства України) та надати копію цього паспорту (ів). У багатьох випадках це є проблематичним, оскільки:

- батьки не можуть **перетнути лінію розмежування/адміністративний кордон**;

³ Інші документи, що посвідчують особу, які може мати особа, включають в себе закордонний паспорт чи водійські посвідчення. За відсутності цих документів, особам, які звертаються за отриманням пластикової картки, радять запитувати в ДМС довідку, що підтверджує таке звернення.

⁴ *Право на захист, Десяте квітня*

- батьки втратили свої паспорти або ці паспорти були вилучені, коли були встановлені вимоги щодо отримання паспортів Російської Федерації;
- коли вони отримали російське громадянство;
- у батьків сплив термін дії паспортів українського зразка, оскільки вони не замінили фотокартку по досягненню 45 років у паспортах у формі книжечки;
- діти проживають на КТ з бабусями і дідусями, в той час як їх батьки проживають на НКТ. В таких випадках, бабусі і дідуся не мають офіційного підтвердження опіки і не можуть надати оригінали паспортів батьків;
- батьки померли чи невідомі, або дитина перебуває на соціальному забезпеченні на НКТ і не має опікуна, призначеного за законодавством України;
- суперечливі практики стосовно видачі документів, що посвідчують особу дітям, які мешкають на НКТ чи в Криму.

Співробітниця партнерської організації УВКБ ООН «Десяте квітня» під час надання консультації багатодітній сім'ї без документів.

Україна створила електронний реєстр свідоцтв про народження тільки у 2008 році. Державний реєстр актів цивільного стану громадян не містить повної інформації щодо реєстрації народжень, що мали місце до 2008 року, і це ускладнює видачу документів, що посвідчують особу дітям, народжених на НКТ чи в Криму до 2008 року, оскільки альтернативне підтвердження – паперові файли – недоступне. ДМС вимагає, щоб діти отримували дублікат свідоцтва про народження, що призводить до затримок у отриманні документу, що посвідчує особу.

Діти віком до 16 років у супроводі одного з батьків або іншого уповноваженого дорослого можуть в'їжджати на КТ з НКТ/Криму, якщо супроводжуючий дорослий має документ, що посвідчує особу, а дитина має свідоцтво про народження.

Діти старше 14 років можуть виїжджати з КТ, щоб повернутися до НКТ/Криму виключно на підставі свідоцтва про народження, якщо вони отримали документ, що посвідчує особу або довідку, видану ДМС, що підтверджує звернення дитини за отриманням документу, що посвідчує особу.

Якщо діти віком до 16 років приїжджають на КТ тільки з одним з батьків, щоб отримати пластикову картку, вони можуть не мати можливості повернутися на НКТ за відсутності нотаріально завіреного дозволу від іншого з батьків.

Якщо дитина віком до 16 років подорожує самостійно, Державна прикордонна служба має дозволити йому/їй в'їхати на КТ та повідомити про це Національну поліцію, яка передає дитину органам опіки та піклування.

3.4. Мешканці НКТ/Криму, народжені за кордоном

Громадяни України, народжені за кордоном, і їхні діти стикаються з додатковими складнощами під час отримання документів, що посвідчують особу. Наприклад, деякі особи, раніше депортовані з Криму (особливо кримські татари), отримали паспорти у формі книжечки, але не включили туди своїх дітей. Ці діти мають проходити процедуру підтвердження особи перед тим, як отримати документ, що посвідчує особу. Від них можуть вимагати надати довідку, що підтверджує їх реєстрацію як громадянина України (за наявності) або привести свідків для підтвердження особи. Якщо ці докази недоступні або недостатні, такі особи можуть звертатися до суду через законного представника для встановлення особи та підтвердження, що вони проживали в Україні на час отримання нею незалежності в 1991 році.

3.5. Мешканці НКТ/Криму, які перебувають у закритих установах

Ситуація з мешканцями НКТ/Криму, які перебувають у місцях позбавлення волі або закритих медичних установах, є особливо складною. Згідно з законодавством, ці особи мають звертатися до ДМС через уповноваженого представника за місцем свого перебування.⁵ На додачу до всіх ускладнень, описаних вище, ці особи стикаються зі специфічними перепонами:

- Ув'язнення ускладнює процес підтвердження особи, особливо для тих, хто відбуває довгострокове покарання. Чим довше особа ув'язнена, тим складніше їй та органам державної влади знайти інформацію, що підтверджує особу та її громадянство, включно з документами, які містять нещодавно зроблену фотокартку, документами, що підтверджують сімейні зв'язки та пошуком свідків для підтвердження особи.
- Навіть успішні процедури ідентифікації займають багато місяців. На практиці, УВКБ ООН спостерігає, що багато осіб залишаються без документів щонайменше протягом двох місяців після звільнення. Для осіб з НКТ/Криму це означає, що вони не можуть повернутися додому до своїх сімей. Замість цього, вони залишаються бездомними та без грошей.

Рекомендації:

- Надати особам з реєстрацією місця проживання в Донецькій та Луганській областях право отримувати послуги, пов'язані з документами, що посвідчують особу, у будь-якому регіоні України, використовуючи той самий підхід, що наразі застосовується до осіб з реєстрацією місця проживання в Криму.
- Розробити єдину та спрощену процедуру підтвердження особи під час видачі та відновлення документів, що посвідчують особу, шляхом запровадження мінімального пакету документів, обов'язкових для подання, визначення покрокової процедури для територіальних підрозділів ДМС та ЦНАПів і встановлення чітких дедлайнів для отримання необхідної інформації від інших державних органів.
- Внести технічні зміни, що дозволять мешканцям Криму користуватися електронною чергою та отримувати інформацію щодо дати та часу отримання паспорту.
- Провести інформаційну кампанію для ВПО та мешканців НКТ/Криму з метою підвищення їхньої обізнаності про свої права на отримання документів, що посвідчують особу, відповідні процедури та необхідний пакет документів шляхом надання більш детальної та регулярно оновлюваної інформації на сайті ДМС, створення гарячої лінії ДМС для населення, постраждалого внаслідок конфлікту та розповсюдження інформації на контрольних пунктах в'їзду-виїзду (КППВ).

Перелік посилань:

- Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-vi>
- Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 7.05. 2014 р. № 152 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2014-%D0%BF>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 4.06. 2014 р. № 289 «Про затвердження Порядку оформлення документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її

⁵ Роз'яснення ДМС «ID: Видача паспорта громадянина України у формі картки по досягненню 14-річного віку (вперше)», <https://dmsu.gov.ua/poslugi/pasport-gromadyanina-ukrajni/id-vidacha-pasporta-gromadyanina-ukrajni-u-formi-kartki-po-dosyagnennnyu-14-richnogo-viku-vpershe.html>; пункти 7 та 20 Постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 р. №302 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2015-%D0%BF>

спеціальний статус, громадянам, які проживають на тимчасово окупованій території України»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-2014-%D0%BF>

- Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 р. №302 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2015-%D0%BF>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 4.06.2015 р. № 367 «Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2015-%D0%BF>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 815 «Про затвердження Порядку в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2019-%D0%BF>
- Роз'яснення ДМС «Оформлення біометричних документів для громадян, які раніше документувалися на тимчасово окупованій території України»: <https://dmsu.gov.ua/faq/documentuvannia-ordlo-krim.html>
- Роз'яснення ДМС «Вклеювання фотографій до паспорта громадянина України при досягненні 25-та 45-річного віку»: <https://dmsu.gov.ua/poslugi/pasport-gromadyanina-ukrajni/vkleyuvannya-fotografij-do-pasporta-gromadyanina-ukrajni-pri-dosyagnenni-25-ta-45-richnogo-viku.html>
- Роз'яснення ДМС «ID: Видача паспорта громадянина України у формі картки по досягненню 14-річного віку (вперше)»: <https://dmsu.gov.ua/poslugi/pasport-gromadyanina-ukrajni/id-vidacha-pasporta-gromadyanina-ukrajni-u-formi-kartki-po-dosyagnennyu-14-richnogo-viku-vpershe.html>
- Роз'яснення ДМС «ID: Оформлення паспорта громадянина України у формі картки (у разі обміну паспорта, замість втраченого або викраденого)»: <https://dmsu.gov.ua/poslugi/pasport-gromadyanina-ukrajni/id-oformlennya-pasporta-gromadyanina-ukrajni-u-formi-kartki-u-razi-obminu-pasporta-zamist-vtrachenogo-abo-vikradenogo.html>

КОНТАКТИ

E-mail: ukrki@unhcr.org, тел.: +38 044 288-9710

ПОСИЛАННЯ

Сайт UNHCR в Україні: www.unhcr.org/ua - Twitter: www.twitter.com/UNHCRUkraine

Facebook: www.facebook.com/UNHCRKyiv - Flickr: www.flickr.com/photos/unhcr_ukraine